

Pregledni rad

Prof. dr Mile Račić¹, vanredni profesor

Univerzitet Istočno Sarajevo, Pravni fakultet Pale

BALKAN I EVROPSKE INTEGRACIJE

SAŽETAK: Bosna i Hercegovina je država tri konstitutivna naroda na nivou BiH i to kroz entitete čiji su predstavnici potpisnici Dejtonskog mirovnog sporazuma 14. 12. 1995. godine u Parizu saglasnom izjavom volja entiteta, tj. njihovih predstavnika, u ime njihovih naroda i entiteta. Konstitutivnost tih naroda na nivou BiH ostvarena je preko njenih entiteta gdje su je imali na osnovu Vašingtonskog sporazuma (Ustava FBIH) i Ustava Republike Srpske a verifikovana potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno donošenjem Ustava BiH koji potvrđuje ovakav oblik državnog uređenja. Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini je Ustav BiH koji u članu I/1 propisuje da Republika Bosna i Hercegovina, čiji će zvaničan naziv ubuduće biti „Bosna i Hercegovina“ nastavlja svoje međunarodno pravno postojanje, ali sa promenjenom unutrašnjom strukturom u skladu sa Ustavom BiH.

U proteklom dvadesetogodišnjem periodu BiH je ispunila osnovne elemente i funkcije države sa međunarodnopravnim subjektivitetom: zastavljen je građanski rat, potvrđen teritorijalni integritet i suverenitet države BiH, postala je članica OUN, Saveta Evrope i drugih značajnih međunarodnih organizacija, obezbjeđeno je funkcionisanje političkog i ekonomskog sistema u skladu sa Opštim okvirnim mirovnim sporazumom za BiH (Aneksi 1-11) i Ustavom BiH koji je također Aneks 4 ovog sporazuma. Protekli period pokazao je spremnost izgradnje institucija i njihovo funkcionisanje u skladu sa ovim sporazumom.

¹ racicmile@yahoo.com

Ovaj period obeležila je institucionalizacija, tranzicija, demokratizacija i evropske integracije uz potrebu preispitivanja postignutih ciljeva kroz iznalaženje novih rešenja i izazova. Sve činjeno je u funkciji modernizacije i razvoja bosanskohercegovačkog društva i države, ali i menjanja ustavnih rešenja na nivou države i entiteta.

Očuvanje Dejtonskog sporazuma, dalja demokratizacija, ekonomski razvoj, eventualne ustavne promene uz puni konsenzus dvaju entiteta i triju konstitutivnih naroda trebaju uvažavati Ustavom utvrđen postupak ustavnih promjena.

Pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji rezultat je brojnih faktora: širokog političkog konsenzusa postignutog na svim nivoima vlasti, državnom i entitetskom, ali i opredjeljenosti građana BiH što su potvrdile brojne ankete u posljednje vrijeme. Postignuti rezultati za pristupanje BiH Evropskoj uniji potvrđeni su u Mapi puta, Studiji o izvodljivosti, Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Bosne i Hercegovine koji je nedavno stupio na snagu. Tu treba pomenuti i novi pristup odobren od institucija EU bez ikakvog mjenjanja uslova pridruživanja, uključujući Odluku Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Sejdić-Finci. To su u formi posebne izjave-odluke prihvatili svi organi BiH i njenih entiteta, obavezujući se na sprovođenje institucionalnih reformi na svim nivoima države, kao sprovođenje Mape puta sa širokim planom ekonomskih i socijalnih reformi koje bi stabilizovale zemlju i potpuno otvorile prostor za političke i ustavane promjene.

U okviru ovog rada predmet našeg interesovanja su neka pitanja kao: 1. Uvodna razmatranja, 2. Balkan u procesu širenja Evropske unije, 3. Bosna i Hercegovina u procesu pridruživanja Evropskoj uniji.

Ključne riječi: politički i ekonomski sistem, demokratizacija, evropske integracije.

UVODNA RAZMATRANJA

Povezivanje samostalnih i suverenih država kroz istoriju međunarodne zajednice oduvijek je bio interes i motiv koji se odvijao na različite načine. Razlozi povezivanja najčešće su bili ekonomski, ali često kulturološki,

politički i bezbednosni.² Saradnja među državama odvijala se na brojnim poljima, na dobrovoljnim osnovama, rukovodeći se pre svega svojim interesima. Ukoliko dobrovoljna saradnja ne bi bila uspješna, moćnije i jače države su pribegavale sili, integraciji, okupaciji, dominaciji...

Evropski koncept integracije za razliku od ranijih koji najčešće nisu bili dobrovoljni, osigurava suverenost države, ali i autonomiju stanovništva u pojedinim regijama uvažavajući njegov kulturni, jezički, religijski, etnički i svaki drugi identitet.

Države samostalno i suvereno odlučuju da li će pristupiti Evropskoj uniji – gde traže pre svega svoje ekonomske, ali i političke interese. Protekli period je pokazao svu opravdanost evropskih integracija od potpisivanja EZUČ, EEZ, EU do danas. Broj država članica se povećavao a širili su se oblici saradnje, povezivanja i uticaja kako međusobno tako i na regionalnom i međunarodnom planu. Evropska unija je postala moćan ekonomski i politički subjekat međunarodne zajednice.³

Uz koncepciju jačanja i širenja Evropske unije na evropskom konceptu njeguje se regionalizam kao način ekonomskog, političkog, kulturnog razvoja uvažavajući autonomiju stanovništva regije i sve njegove osobnosti. Regije predstavljaju vezu države i lokalnih zajednica i u sebi nose određen stepen decentralizacije političkog sistema.⁴ Evropska unija poslednjih decenija kao značajan deo politike prihvatila je ideju evropskih regija. Evropsko iskustvo na tom planu potvrdilo je poslednjih decenija da lokalni i regionalni savezi mogu učiniti mnogo na uspostavljanju mira, tolerancije i solidarnosti, te da pružaju značajan doprinos razvoju demokratije i demokratskih institucija. Regije kao politički i ekonomski subjekti postaju sve važniji u procesu proširenja EU i stvaranja jedinstvenog evropskog tržišta. Unutar Evropske unije regionalizacija i integracija su usko povezani procesi jer se polazi od toga da je regionalizacija najbolji način za što veću prihvatljivost EU najširim slojevima stanovništva.

Uloga i značaj regionalizacije u ekonomskim i političkim procesima u Evropi otvorila je potrebu za njenom institucionalizacijom.⁵ Evropska unija je u tom smislu osnovala nekoliko važnih institucija koje se bave različitim aspektima regionalizacije i regionalnog razvoja. Uspostavljen je zakonski okvir kojim se regulišu prava i obaveze regija te različitim dokumentima

² R. Kuzmanović, *Ustavno pravo*, Banjaluka 2002., 291.

³ S. Hicks, *Politički sistem Evropske unije*, Beograd 2007., 45.

⁴ R. Marković, *Ustavno pravo i političke institucije*, Beograd 1997., 504.

⁵ R. Mujović, *Evropska povelja o lokalnoj samoupravi i naša lokalna samouprava*, „Lokalna samouprava“, Niš 1997., br.2, 24–29.

(konvencije, sporazumi) stvorene pretpostavke za unapređenje regionalnog razvoja i međuregionalne saradnje.⁶

Bosna i Hercegovina u procesu integracije u Evropsku uniju susreće se sa izazovima regionalizacije, međuregionalne saradnje sa susjednim zemljama⁷, ali i mogućnostima ekonomskog i socijalnog razvoja kroz podršku strukturnih fondova koje nudi Evropska unija. Regionalizacija i međuregionalna saradnja je ne samo preduslov sredstvima za regionalni razvoj kojima raspolaže Evropska unija već i sve značajniji faktor u procesu ukupnih evropskih integracija pred kojima je i BiH.

Kakav je značaj regionalizacije na nivou Evropske unije potvrđuje činjenica da značajan deo budžeta Evropske unije usmjerena na regionalni razvoj, međuregionalnu saradnju a posebno na razvoj manje razvijenijih regija.⁸

Zbog značaja regionalizacije za Bosnu i Hercegovinu i mogućnosti ostvarivanja pristupa strukturnim fondovima EU otvara se pitanje kako izvesti regionalizaciju BiH. Odgovore na to pitanje možemo potražiti u novijoj istoriji BiH koja je prošla kroz nekoliko teritorijalnih transformacija (sandžaci, okruzi, oblasti, srezovi, opštine). Ove regionalne transformacije značajnije se ne razlikuju budući da broje od četiri do šest regionalnih (privrednih) jedinica.

Današnju regionalizaciju BiH nalazimo u konceptu regionalnih razvojnih agencija (RRA) koje uz finansijsku podršku Evropske komisije, Svetske banke, Razvojnog programa UN, Kancelarije visokog predstavnika – OHR i drugih međunarodnih institucija te podršku lokalnih vlasti u BiH od 2001. godine funkcionišu. U BiH postoji pet regionalnih razvojnih agencija sa pet makroregija sa sedištem u:

Sarajevu (18 opština FBiH i 13 opština Republike Srpske);
Banjaluci (21 opština Republike Srpske i 13 opština FBiH);
Mostaru (21 opština FBiH i 6 opština Republike Srpske);
Tuzli (16 opština FBiH, 18 opština Republike Srpske, Distrikt Brčko);
Zenici (15 opština FBiH i 1 opština Republike Srpske).

Pored ove regionalizacije na nivou BiH koja postoji uz podršku određenih međunarodnih finansijskih subjekata ali i lokalnih vlasti u BiH od 2001. godine moguća je i neka druga uz konsenzus političkih stranaka zastupljenih u parlamentu BiH. Prihvatanje i primena koncepta evroregije u BiH otvara mogućnost pristupa sredstvima Evropske unije za regionalni

⁶ P. Dimitrijević, D. Vučetić, *Sistem lokalne samouprave*, J. P. Službeni glasnik, Beograd 2011., 23-27.

⁷ J. Đorđević, *Politički sistem*, Beograd 1977., 520.

⁸ S. Dedić, *Lokalna samouprava u Federaciji Bosne i Hercegovine*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo 1998.

razvoj, a posebno doprinosi unutrašnjoj, političko-ekonomskoj integraciji BiH, što je jedan od uslova za prijem BiH u članstvo Evropske unije.⁹

BALKAN U PROCESU ŠIRENJA EVROPSKE UNIJE

Najveće proširenje Evropske unije desilo se 01. 05. 2004. godine kada je deset zemalja centralne i istočne Evrope primljeno u uniju.¹⁰ Ovaj krug proširenja značajan je jer se desio padom socijalističkih režima u tim državama. Tako da kandidaturu za članstvo 1990. godine prvo podnose Kipar i Malta, 1994. godine Mađarska i Poljska, 1995. godine Rumunija, Slovačka, Letonija, Estonija, Litvanija, Bugarska, a 1996. godine Češka i Slovenija. Najbrži napredak u pregovaračkom procesu ima Slovenija koja je sticanjem nezavisnosti odmah odredila svoj kurs ka Evropi. Gradeći dobre odnose sa Zapadom revitalizuje svoju privredu, postaje članica Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske trgovinske organizacije. Pregovori Slovenije o ulasku u EU počinju marta 1998. godine a završavaju se decembra 2002. godine što građani Slovenije na referendumu potvrđuju velikom većinom 23. 03. 2003. godine. Tako da Slovenija 2004. godine postaje članica Evropske unije ali i NATO saveza.

Prijemom Slovenije u Evropsku uniju otvaraju se vrata i ostalim Balkanskim zemljama, što Evropska unija posebno naglašava na više svojih samita. Međutim prijem ovih zemalja razorenih građanskim ratovima devedesetih godina (Hrvatska, Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina koje su direktno ili indirektno u njemu učestvovala) te Albanije uslovljen je nizom ekonomskih i političkih reformi. Ove reforme Evropska unija pomaže ekonomski i politički. Ekonomska pomoć se odvija u programu CARDS što predstavlja finansijsku i tehničku pomoć državama Zapadnog Balkana. Ova pomoć u periodu od 2000 do 2006 iznosila je 4,5 milijardi evra. Politička pomoć je u podršci uspostavljanja demokratije i vladavine prava, zaštite manjina i jačanju regionalne i međunarodne saradnje.¹¹

Proces pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana odvija se donošenjem posebnih dokumenata koje je Evropska unija pripremila za ovaj region i to: Studije izvodljivosti i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Studija izvodljivosti je ustvari izvještaj Evropske komisije Savetu ministara o ekonomskim i političkim kriterijumima i osposobljenosti zemlje o preuzimanju obaveza iz SSP.¹²

⁹ Evropska povelja o lokalnoj samoupravi ratifikovala je Vlada Republike BiH Uredbom od 21.10.1994., objavljeno u „Službeni list R. BiH“ 31/94.

¹⁰ N. Misita, *Evropska unija osnivanje i razvoj*, Sarajevo 2010., 329.

¹¹ R. Vukadinović, *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Kragujevac 2014., 30.

¹² T. Miščević, *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Beograd 2005., 69.

Zemlje Zapadnog Balkana u procesu pridruživanja proćice ova dva dokumenta: Studiju o izvodljivosti, SSP koji će pozitivno oceniti organi EU, Komisija, Savet, Parlament te ratifikovati sve države članice Evropske unije. Zatim sledi kandidatura za članstvo, dobivanje statusa kandidata, otvaranje pregovora, (1-35 Poglavlja), uspešno zatvaranje pregovora, izveštaj o uspešno obavljenom pregovaračkom procesu koji usvajaju organi EU i ratifikuju države članice. Činom ratifikacije i odlukom Evropskog saveta, država kandidat postaje stalna članica Evropske unije.¹³

Hrvatska intenzivira saradnju sa Evropskom unijom 1999. godine i otvara pregovore o SSP 24. 11. 2000. na Zagrebačkom samitu na vrhu. SSP je parafiran 14. 05. 2001. godine u Briselu, a potpisan 29. 10. 2001. godine. Nakon ratifikacije u hrvatskom Saboru, Evropskom parlamentu i parlamentima svih država članica SSP stupa na snagu 01 .02 .2005. godine. Hrvatska pregovore o pristupanju Evropskoj uniji formalno počinje 3. 10. 2005. godine na prvoj sjednici međuvladine konferencije između članica Evropske unije i Republike Hrvatske. U samom pregovaračkom procesu pojavljuju se neke prepreke koje usporavaju pregovore (kao saradnja sa Haškim tribunalom i problem sa susednom Slovenijom koja je blokirala pregovore zbog nerešenih bilateralnih pitanja a posebno oko razgraničenja na kopnu i moru). Pregovore sa Evropskom unijom Hrvatska uspešno završava 30. 06. 2011. godine nakon čega dolazi do potpisivanja Ugovora o pristupanju 09. 12. 2012. Ratifikacijom Ugovora o pristupanju od strane Hrvatske (referendum građana Hrvatske) odlukom organa Evropske unije i država članica EU, te odlukom Parlamenta i Savjeta Hrvatska postaje dvadeset osma članica Evropske unije 01 .07. 2013. godine.

Članstvo u Evropskoj uniji donosi građanima mnoge dobrobiti i izazove (veći standard, slobodan protok radne snage), ekonomija država članica postaje konkurentnija, otvoreno tržište, veće investicije, uvode se stroža pravila ekonomskog upravljanja na jačem makroekonomskom i budžetskom nadzoru država članica kako bi se izbeglo ponavljanje krize. Provede se brojne mjere koje se odnose na sve zemlje Evropske unije, pooštrena su pravila budžetske discipline, snažnija koordinacija i nadzor fiskalnih politika, uvedene su nove procedure za upravljanje evrozonom, mogućnost sankcija za države koje krše pravila i drugo. Sve pogodnosti ekonomskog karaktera i političke vrijednosti ali i afirmacija demokratije, vladavine prava i ljudskih prava su izazov za ostale zemlje Jugoistočne Evrope ka članstvu Evropskoj uniji.¹⁴

Srbija je posle demokratskih promena prihvatila svoje opredjeljenje ka članstvu Evropskoj uniji.¹⁵ Republika Srbija Sporazum o stabilizaciji i

¹³ N. Misita, *isto*, 338.

¹⁴ R. Vukadinović, *isto*, 203.

¹⁵ B. Košutić, B. Rakić, B. Milisavljević, *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Beograd 2012, 170.

pridruživanju parafirala je 8. 11. 2007.¹⁶ godine, a ratifikovala ga je godinu dana kasnije 09. 09. 2008. Sporazum je potpisan 29. 04. 2009. godine, a ratifikacija je završena od strane EU 18. 06. 2013. Ovim sporazumom Srbija je preuzela obavezu:

- Uspostavljanje zone slobodne trgovine sa EU i
- Usklađivanje zakonodavstva Srbije sa pravom EU

Krajem 2009. Srbija je podnela zahtev za prijem u EU. Pristupni pregovori Srbije i EU otvoreni su na prvoj međuvladinoj konferenciji u Briselu 21. 01. 2014. godine. Pristupni pregovori započeti su procesom skrininga 25. 09. 2013. godine koji je zatvoren 24. 3. 2015. godine. Pre otvaranja svakog od 35. poglavlja slijedi *screening*-odnosno pretres i analitički pregled zakonodavstva koje je važeće u Republici Srbiji u određenoj oblasti i onog u Evropskoj uniji. U ovoj fazi Evropska komisija predstavlja države-kandidatu pravne tekovine Evropske unije podeljene u pregovaračka poglavlja dok se kroz takozvani bilateralni skrining procenjuje nivo usklađenosti pravnog sistema države kandidata sa pravnim sistemom Evropske unije. Nakon završenog bilateralnog skrininga, Evropska komisija predstavlja državama članicama izveštaj o skriningu.

U Briselu je 14. 12. 2015. godine održana Druga međuvladina konferencija i otvorena su dva od trideset pet pregovaračkih poglavlja (Poglavlje 32. - o finansijskom nadzoru i Poglavlje 35. – ostala pitanja).

Na Međuvladinoj konferenciji u Brislu 18.7.2016. otvorena su poglavlja 23. – pravosuđe i osnovna prava i Poglavlje 24. – pitanje pravde, slobode i bezbjednosti.

Dana 13. 12. 2016. otvoreno je Poglavlje 5. – javne nabavke i Poglavlje 25. – nauka i istraživanje, a očekuje se i otvaranje Poglavlja 26. – obrazovanje i kultura.¹⁷

Crna Gora proglašavanjem nezavisnosti 03. 06. 2006. godine svoju spoljnu politiku gradi ka Evropskoj uniji. Savjet ministara Evropske unije 22. 01. 2007. godine usvojio je evropsko partnerstvo za Crnu Goru. U Luksemburgu je Crna Gora potpisala SSP 15. 10. 2007., a 01. 05. 2010. je stupio na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Crna Gora 15.12.2008. je formalno podnela zahtev za prijem u EU. Crna Gora dobija službeni status kandidata 17. 12. 2010., a 29. 06. 2012. pristupni pregovori započeti su procesom skrininga, koji je završen 27. 06. 2013.

18. 12. 2012. Crna Gora je otvorila i zatvorila 25. Poglavlje – nauka i istraživanje.

¹⁶ R. Etinski, S. Đajić, M. Stanivuković, B. Bordaš, P. Đundić, B. Tubić, *Osnovi prava Evropske unije*, Novi Sad 2010., 404.

¹⁷ M. Račić, *Osnovi prava i prava Evropske unije*, Novi Sad 2016., 103.

15. 04. 2013. Crna Gora je otvorila i zatvorila 26. Poglavlje – obrazovanje i kultura.
18. 12. 2013. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 5, 6, 20, 23. i 24.
31. 03. 2014. Crna Gora je otvorila Poglavlja 7. i 10.
24. 06. 2014. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 4., 31. i 32.
16. 12. 2014. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 18., 28., 29. i 33.
30. 03. 2015. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 16. i 30.
22. 06. 2015. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 21. i 9.
21. 12. 2015. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 14. i 15.
30. 06. 2016. Crna Gora je otvorila Poglavlja: 12. i 13.
13. 12. 2016. Crna Gora je otvorila Poglavlje 11. – poljoprivreda i ruralni razvoj. Poglavlje 19. – socijalna politika i zapošljavanje.
- Do 13. 12. 2016. Crna Gora je otvorila 26 od 35 Poglavlja, a 2 privremeno zatvorila.¹⁸

Makedonija je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju 09. 04. 2001, a 16. 12. 2005. formalno je promaknuta u kandidata za prijem u EU. Evropska komisija predlaže početak pregovora 1. 6. 2009. Međutim, Makedonija već dugo čeka otvaranje pregovora i prijem u članstvo u EU. Razlog za to jeste spor sa Grčkom oko imena ove bivše jugoslovenske republike koja ne prihvata njeno izvorno ime kao Republika Makedonija.¹⁹

Kosovo kao autonomna pokrajina u sastavu Srbije, posebnom rezolucijom Saveta bezbednosti (3313/99) izdvojeno je iz ustavno pravnog statusa Srbije i stavljeno pod kontrolu međunarodnih snaga – UNMIK-a. Evropska unija je pružila deo međunarodnih napora da se izgradi nova budućnost Kosova od 1999. godine, prije svega mir i stabilnost, bliži odnosi sa Evropskom unijom i poboljšanje životnog standarda građana Kosova. Evropska unija je na Kosovu predstavljena od strane dvaju tijela: Kancelarije Evropske unije na Kosovu i EULEX misije Evropske unije za „vladavinu zakona“. Na Kosovu je osnovana Kancelarija za evropske integracije pri kabinetu premijera (avgust 2004) . Usvojen je Akcioni plan za sprovođenje evropskog partnerstva (januar 2005). Evropski savet je potvrdio spremnost Evropske unije da pomogne ekonomski i politički razvoj Kosova kroz jasnu evropsku perspektivu u skladu sa evropskom perspektivom regiona (decembar 2008). Oktobra 2009. uspostavljen je dijalog o procesu stabilizacije i pridruživanja (DPSP). Kosovo je potencijalni kandidat za članstvo u EU i evropsku perspektivu deli zajedno sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana. Dijalog Beograda i Prištine otvara perspektivu evrointegracija. Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa postignut je sa Srbijom u

¹⁸ M. Račić, *isto*, 104.

¹⁹ M. Račić, *isto*, 104.

aprilu 2013. Tokom juna Savet je odobrio Komisiji da započne pregovore o SSP sa Kosovom. Kosovo i EU potpisale su SSP 27. 10. 2015. u Strazburu. Tokom 2016. godine očekuje se stvaranje zajedničkih struktura Kosovo–EU za proces stabilizacije i pridruživanja koji će doneti političke i druge odluke za sprovođenje i procenjivanje SSP. U aprilu 2016. stupio je na snagu SSP Evropska Unija – Kosovo, a u maju je Evropska komisija dala preporuku da se Kosovu dodeli vizna liberalizacija uz određene uslove (ratifikacija sporazuma sa Crnom Gorom o razgraničenju i ostvarivanje rezultata u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije).²⁰

Albanija je otpočela pregovore o SSP 31. 1. 2003.; Sporazum je potpisan 12. 6. 2006.; a stupio na snagu 1. 4. 2009.; a Evropska komisija preporučuje Albaniji davanje statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji u 2014. godini. Od juna 2014. Albanija ima status kandidata. Evropska komisija je u novembru 2016. godine predložila otvaranje pregovora (ispunjen uslovn napredak u ispunjavanju pet reformskih prioriteta-ustavne izmene u junu su otklonjene, što je uslov za reformu pravosudnog sistema) o punopravnom članstvu sa Albanijom.²¹

Turska je zemlja koja najduže čeka punopravno članstvo u EU. Sa ovom zemljom unija ima potpisan sporazum od 12. 9. 1963. Formalni zahtev za prijem Turska podnosi 1987.; ali ovaj Zahtev će ostati dugo zamrznut, tako da je u oktobru 2005. Turskoj će biti formalno priznat status kandidata i otvoreno 13 poglavlja dobrim delom uz politički pritisak SAD budući da je ista članica NATO.

Ulazak Turske u EU koči pre svega situacija oko Kipra, stanje ljudskih prava, odnosno status manjinskih naroda u ovoj zemlji (Kurda pre svega), uloga armije u političkom životu zemlje, te političkih i kulturnih predrasuda i prisutne islamofobije.²²

BOSNA I HERCEGOVINA U PROCESU PRIDRUŽIVANJA EVROPSKOJ UNIJI

Bosna i Hercegovina svoje opredeljenje u novijoj istoriji međunarodnih odnosa usmerava ka Evropskoj uniji.²³ Prihvatajući *acquis communautaire* organi BiH i njenih entiteta Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine izražavaju spremnost za integrisanje Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Verbalna politička saglasnost od strane političkih faktora i predstavnika konstitutivnih naroda Srba, Hrvata i Bošnjaka da se BiH integriše u EU ne prati

²⁰ M. Račić, *isto*, 104.

²¹ M. Račić, *isto*, 104.

²² N. Misita, *isto*, 336.

²³ N. Misita, *isto*, 335.

i spremnost za praktično delovanje da BiH postigne standarde koji su opšte prihvaćeni od strane EU. To proizvodi pitanje da li će ili ne svi relevantni politički faktori u BiH svoje praktično ponašanje u pogledu nužnih reformi uskladiti sa svojom deklarativno izraženom željom da se BiH integriše u EU. Time se otvara pitanje: da li ima vrednost postojeći deklarativni konsenzus svih relevantnih političkih faktora da se BiH treba integriše u EU. Konsenzus po tome pitanju je izuzetno važna činjenica prema kojoj se na adekvatan način treba da se odnositi svi relevantni učesnici rješavanja političke krize u BiH i šire u regionu Balkana. Taj konsenzus je osnova delovanja i optimizma da će proces približavanja BiH Evropskoj uniji, radi, konačnog priključenja u njeno članstvo, ipak biti uspješan. Znači spremnost za integrisanje u EU se dokazuje usvajanjem potrebnih reformi kako bi politički i privredni sistem u BiH, kao i njen ukupni ambijent bio izgrađen po standardima EU.²⁴

Proces priprema BiH za uključenje u članstvo EU može se uslovno podeliti na dva dela:

- a) deo uspešno obavljenih poslova
- b) deo aktivnosti koje tek treba obaviti.

Za integrisanje u EU, BiH je do sada postigla sledeće:

- Evropska unija je priznala BiH;
- Uspostavljeni su puni diplomatski odnosi između EU i BiH;
- BiH je prošla tranziciju jednopartijskog socijalističkog sistema u višestranački sistem parlamentarne demokratije u kome su prisutne vrednosti tržišne ekonomije ljudskih prava i sloboda, poštovanje zakona, zaštita manjina...
- Deklaracijom o specijalnim odnosima između EU i BiH, potvrđena je spremnost EU i njihovih članica da pomognu faktorima BiH u pogledu unutrašnjih reformi;
- Veće ministara BiH je marta 1999. godine usvojilo odluku o pokretanju inicijative za pristupanje BiH u članstvo EU;
- Osnovan je Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Evropu, a prvi samit Pakta je održan 29. i 30. Jula 1999. godine u Sarajevu čime je unapređena regionalna saradnja u vezi sa standardima koje treba usvojiti na putu do članstva u EU;
- Parlamentarna skupština BiH je 1999. godine usvojila Rezoluciju o evropskim intergacijama i Paktu stabilnosti, što je izraz privrženosti standardima EU;

²⁴ N. Milićević, *Zaštita manjina u evropskom pravu, ustavni položaj naroda I manjina u BiH*, „Dijalog“, Sarajevo, br. 4/97. 60.

- Veće ministara BiH je marta 2000. godine usvojilo smernice za evropske integracije (Mapu puta) sa 18 uslova za početak pregovora o Studiji izvodljivosti, odnosno o pripremljenosti BiH za pristupanje Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju;
- *CARDS* program EU koji obuhvata finansijsku i tehničku pomoć je dodatno ohrabrenje faktorima u BiH za uspješnije i brze reforme;
- Na Zagrebačkom samitu novembra 2000. godine EU i Zapadnobalkanske zemlje su se obavezale na međusobno poštovanje granica i rešavanje sporova pregovorima, što je u skladu sa obavezom da zemlje koje ulaze u EU moraju imati stabilne i uređene odnose sa državama u okruženju;
- U proteklom periodu 2000–2006 po *CARDS* programu BiH je od EU dobila 172,4 miliona evra;
- Od 1. Januara 2003. godine u BiH je otpočela policijska misija EU, kao posmatrač policijskih aktivnosti u BiH, što je prva samostalna mirovna misija EU od njenog osnivanja, što također simboliše odlučnost EU da u svom sastavu ima i državu BiH;
- Evropska komisija je 18. novembra 2003. usvojila Studiju izvodljivosti kojom se procenjuje spremnost BiH za početak pregovora o SSP;
- Sporazum SSP između EU i BiH potpisan je 16. 06. 2008. godine u Luksemburgu kada je potpisan i Privremeni sporazum i isti predstavlja sastavni dio SSP. Privremeni sporazum obuhvata pitanja trgovine i transporta, a potpisan je s ciljem, da primena ekonomskih efekata ne čeka, dok sve članice EU i BiH ratifikuju SSP;
- Organi BiH, Predstavnički dom Parlamenta BiH (22. 10. 2008.), Dom naroda (27. 10. 2008.) i Predsjedništvo BiH (05. 11. 2008.) ratifikovali su SSP;
- Sve države članice EU ratifikovale su SSP a Savjet EU zahvaljujući Novom pristupu EU prema BiH doneo je Odluku početkom 2015. godine o stupanju na snagu SSP.

Veće ministara BiH usvojilo je Akcioni plan za provedbu Reformske agende na nivou Veća ministara BiH. Dana 15. 02. 2016. godine. BiH je podnela Zahtev za članstvo u Evropsku uniju a 20. 09. 2016. godine prihvaćen je Zahtev za članstvo i dat nalog Komisiji da pripremi upitnik i dostavi organima BiH na koji ista treba da odgovori u razumnom roku.

Za integrisanje u EU Bosna i Hercegovina treba da postigne sledeće:

- Realizuje obaveze preuzete Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, što se u najznačajnijem odnosi na ustavne i zakonodavne reforme političkog i privrednog sistema (pre svega

donošenje preko 1200 raznih zakona, uredbi i propisa sa ciljem da BiH harmonizuje svoj pravni sistem sa pravnim uređenjem EU. Realizuje presudu Evropskog suda za ljudska prava iz 2009. godine u slučaju „Sejdić-Finci“ protiv BiH, uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora);

- Na zahtev Komisije o dostavljenom Upitniku sa oko 3500 pitanja pripremi finalni Izveštaj o realizovanim aktivnostima na pripremljene odgovore na Upitnik Evropske komisije;
- Tek nakon izvršene provjere stanja od strane Komisije i pozitivnog mišljenja o spremnosti BiH za članstvo, kojim se preporučuje da Savjet BiH dodjeli status kandidata, te pozitivne odluke Savjeta, otvaraju se pregovori o članstvu između EU i Bosne i Hercegovine;
- Pregovori o članstvu počinju analizom usklađenosti domaćeg zakonodavstva sa evropskim propisima (tzv. *screening*) posebno za svako pregovaračko poglavlje (35 tematskih poglavlja);
- Zavisno od dužine *screeninga* (koji traje oko godinu dana) odnosno od dužine ukupnih pregovora uslediće potpisivanje Ugovora o pristupanju između EU i Bosne i Hercegovine, odnosno njegova ratifikacija između EU i BiH, te svih država članica, te odluka Evropskog parlamenta i Savjeta čime bi BiH postala punopravna članica Evropske unije.²⁵

ZAKLJUČAK

Sve Balkanske države kao i Bosna i Hercegovina, u svom dosadašnjem razvoju: institucionalizacijom, tranzicijom i demokratizacijom, svoj dalji politički i ekonomski razvoj usmeravaju ka Evropskoj uniji. Pristupanje BiH Evropskoj uniji rezultat je širokog političkog konsenzusa postignutog na svim nivoima vlasti: državnom i entitetskom, ali i opredeljenosti građana BiH, što su potvrdile brojne ankete u posljednje vrijeme.

Postignuti rezultati za pristupanje Evropskoj uniji potvrđeni su u Mapi puta, Studiji o izvodljivosti i Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije, Bosne i Hercegovine i drugih balkanskih država. Dalji put tog procesa je verifikovan Akcionim planom za sprovođenje Reformske agende koju je usvojilo Vijeće ministara BiH. U skladu sa Reformskom agendom BiH je podnela Zahtev za članstvo u EU 15. 02. 2016. godine. Zahtev za članstvo je prihvaćen od strane organa EU 20. 09. 2016. i u skladu s tim dostavljen je Upitnik Evropske komisije BiH, na koji treba BiH da odgovori i prezentira

²⁵ M. Račić, *isto*, 103.

dokaze o ispunjenosti uslova što joj otvara put ka dobijanju statusa kandidata za članstvo u EU i otvaranje pregovaračkog procesa.

Ostale Balkanske države koje su na putu evropskih integracija, svaka pojedinačno u direktnim pregovorima sa Komisijom, Savetom i Parlamentom realizuju pregovarački proces na putu ka punopravnom članstvu u Evropskoj uniji.

SUMMARY BALKANS AND EUROPEAN INTEGRATIONS

Bosnia and Herzegovina, as the other Balkans countries, in its current development have been utilising the process of institutionalization, transition and democratization to direct its further political and economic development towards the European Union. The Accession to the European Union is the result of a broad political consensus achieved at all levels of government: state and entity, while the commitment of the citizens of Bosnia and Herzegovina has been an important factor in this process, which has been confirmed by numerous surveys recently. The results achieved for EU accession have been confirmed in the Roadmap, the Feasibility Study and the Stabilisation and Association Agreement between the European Union and Bosnia and Herzegovina. Further steps of this process have been verified by the Action Plan for the implementation of the Reform Agenda adopted by the Council of Ministers.

In the line with the Reform Agenda, BiH filed an application for EU membership on 15th February 2016. The application for membership was accepted by the authorities of EU on 20th September 2016 and accordingly the Questionnaire of the European Commission BiH was delivered. Bosnia and Herzegovina needs to respond to it and present the evidence of compliance with the conditions as it opens the way to obtaining the candidate status for EU membership and the opening of the negotiation process.

Other Balkans countries that are on the path of European integration, each individually in direct negotiations with the Commission, Council and Parliament, have been implementing the negotiation process being, in that way, on the road to full membership in the European Union.

Key words: political and economic system, democratization and European integration

LITERATURA

1. Dedić, S., (1998) *Lokalna samouprava u Federaciji Bosne i Hercegovine*, Sarajevo;
2. Dimitrijević, P., Vučetić, D., (2011) *Sistem lokalne samouprave*, Beograd;
3. Đorđević, J., (1977) *Politički sistem*, Beograd;
4. Etinski, R.; Đajić, S.; Stanivuković, M.; Bordaš, B.; Đundić, P., Tubić, B., (2010) *Osnovi prava Evropske unije*, Novi Sad;
5. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi (1994) Službeni list R. BiH, br. 31/94.;
6. Hiks, S., (2007) *Politički sistem Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd;
7. Košutić, B.; Rakić, B.; Milisavljević, B., (2012) *Uvod u pravo evropskih integracija*, Beograd ;
8. Kuzmanović, R., (2002) *Ustavno pravo*, Banjaluka;
9. Marković, R., (1997) *Ustavno pravo i političke institucije*, Beograd;
10. Milićević, N., (1997) *Zaštita manjina u evropskom pravu, ustavni položaj naroda i manjina u BiH*, „Dijalog“, Sarajevo, br. 4/97.;
11. Misita, N., (2010) *Evropska unija osnivanje i razvoj*, Sarajevo;
12. Mišćević, T., (2005) *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Beograd;
13. Mujović, R., (1997) *Evropska povelja o lokalnoj samoupravi i naša lokalna samouprava*, „Lokalna samouprava“ Br. 2, Niš;
14. Račić, M., (2016) *Osnovi prava i prava Evropske unije*, Futura, Novi Sad;
15. Vukadinović D. R, (2014) *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Kragujevac.

Ovaj rad je primljen **21.12.2016.**, a na sastanku redakcije časopisa prihvaćen za štampu **07.04.2017.** godine.